

กระบวนการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนของชาวพุทธตามหลักพุทธจิตวิทยา

Process of Building Self-Development Motivation of Buddhists Based on Buddhist Psychology

พระครูรัตนญาณวิมล (มนตรี รตุนญาโณ)¹ / พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ² /

พระครูพิพิธปริยัติกิจ³

Phrakrupariyattidhammawibool (Chawee Issaro) / Phramaha Phuen Kittisobhano /

Prakru Pipithpariyattikit

¹พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พุทธจิตวิทยา) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Doctor of Philosophy (Buddhist Psychology), Faculty of Humanities, MCU

²พุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Philosophy in Buddhist Psychology, Faculty of Humanities, MCU

³พุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Philosophy in Buddhist Psychology, Faculty of Humanities, MCU

บทคัดย่อ

กระบวนการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนของชาวพุทธตามหลักพุทธจิตวิทยาของชาวพุทธจังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกออกเป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 คือ เป็นการพัฒนาตนในเบื้องต้นที่ต้องใช้อินทรีย์สังวรให้ถูกต้อง ทั้ง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ บนพื้นฐานของฉันทะและปัญญา ขั้นตอนที่ 2 คือสมาธิ แบ่งออกเป็น 2 ประการคือ 1) การพัฒนาคุณภาพจิต ได้แก่ คุณธรรมความดีงามต่างๆ ให้เกิดขึ้น และ 2) การพัฒนาสมรรถภาพจิต ขั้นตอนที่ 3 คือ ด้านปัญญา มีกระบวนการพัฒนา คือ การพัฒนาการรับรู้ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง การพัฒนาการคิดพิจารณาวิจักษ์อย่างมีวิจารณ์ญาณ มีโยนิโสมนสิการ คือ รู้จักวิเคราะห์ แยกแยะ สืบสาวเหตุปัจจัย การรู้จักคิด และฉลาดในวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย และสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงสร้างเป็นความรู้ความคิดใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ความรู้แจ้งแห่งความจริงของโลกและชีวิต

คำสำคัญ: กระบวนการสร้างแรงจูงใจการพัฒนาตน, ชาวพุทธ, หลักพุทธจิตวิทยา

Abstract

The process of building self-development motives of Buddhists based on Buddhist psychology of Buddhists of Buriram Province had divided into 3 steps. The first step was moral development (Sila) means basic of self-development should be practiced Sense-Restraint correctly on aspiration and intellect. The second self-developing process was concentration (Smadhi) and can divided into 2 sections; 1) development of spiritual quality 2) development of spiritual. It should develop for receiving experience and realized environment correctly without being distort and bias, development the method of considering judgmentally, using true wisdom without dominating defilements having Yonisomanasikan for understanding and considering' or know how to criticize, distinguish and investigate the cause and the result. Moreover, one should be able to create true knowledge and connected to new body of knowledge in order to solve problem and create the true knowledge of world and life.

Keyword: process of building self-development motivation, Buddhists, Buddhist psychology

บทนำ

การพัฒนาตนด้วยพุทธจิตวิทยานี้ เป็นแกนหลักในการพัฒนาตนที่ดีทำให้มนุษย์ประสบผลสำเร็จในการดำรงชีวิต และการใช้จิตวิทยาก็สำเร็จอย่างแท้จริง เป็นตัวแรงจูงใจที่ดี เป็นการเกื้อกูลต่อชีวิตและสังคม พระพุทธศาสนาถือว่าจิตนั้นมีพลังในการควบคุมกาย แต่ถึงอย่างนั้นจิตก็ไม่ได้เป็นเอกเทศจากกายเพราะจิตกับกายต้องทำงานแบบอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ในแง่อภิธรรมจิตมนุษย์หรือสัตว์มีความละเอียดอ่อนสามารถจำแนกประเภทได้อย่างหลากหลาย ฉะนั้นการพัฒนาจิตพัฒนากายให้รู้จักสำรวจระวังการกิน การอยู่ การเสพบริโภควัตถุ มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการบริโภคปัจจัยสี่ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นแนวทางพุทธจิตวิทยาที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อมนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์ ต้องพึ่งพาปัจจัยทั้งสี่อย่างนี้จึงจะดำรงชีวิตอยู่ได้แม้แต่พระภิกษุผู้ที่ออกปฏิบัติ ต้องพึ่งปัจจัยสี่จึงจะดำรงชีวิต เพื่อปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธองค์ได้ ดัง

พุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ในนวนปัดลสูตรว่า มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วย อาหารเป็นเครื่องยังชีพ มี เลือดฝาดปิดบังร่างกายมิให้เกิดความละอาย สถานที่อยู่อาศัยบังแดดและหลบฝน อาศัยยารักษาโรค ยามเจ็บป่วยไข้ บรรพชิตก็มีความจำเป็นต้องมีในสิ่งเหล่านี้ เมื่อออกบรรพชาแล้วย่อมเกิดขึ้นได้โดย ไม่ยาก หากเราไม่ได้ออกจากเรือนบรรพชาเป็นบรรพชิตเพราะเหตุแห่งเครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่ อาศัย และยารักษาโรค เมื่อเป็นเช่นนั้นเมื่อเราเข้าไปอยู่อาศัยบุคคลนี้สติที่ยังไม่ปรากฏจิตที่ยังไม่ตั้ง มั่นอาสวะที่ยังไม่สิ้นและเราก็ไม่บรรลุนิพพานอันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่ได้บรรลุ ภารกิจรูปนั้นควรพิจารณาถึงบุคคลผู้เป็นเช่นนั้น แล้วควรกราบลาไปแสวงหาอาจารย์คนใหม่เสียและ ไม่ควรติดตามบุคคลปรนนิบัติบุคคลนั้นเลย ยิ่งกว่านั้น จิตใจมนุษย์ที่ยังไม่ตั้งมั่น คือ ยังเต็มไปด้วย กิเลส ตัณหา และราคะเป็นจิตที่ต้องได้รับการพัฒนาทางด้านพุทธจิตวิทยาช่วยมนุษย์ในการแก้ไขปัญหาให้ได้ทุกขั้นตอน หมายถึงต้องมีการฝึกฝนอบรมบ่มเพาะให้จิตเบาบางจากตัณหา มานะ ทิฐิ ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า “ตัณหา มานะ ทิฐิ 3 ตัวนี้แหละที่เป็นแรงจูงใจ สำคัญ อยู่เบื้องหลังความเป็นไปในสังคมนมนุษย์ ความต้องการอำนาจ ทรัพย์ และยึดถือในลัทธินิยม อุดมการณ์ความเชื่อถือ” หากนำเอาพุทธจิตวิทยามาใช้อย่างถูกวิธีการ กิเลส 3 ตัวนี้ก็จะลดน้อยถอย ลงไป กระบวนการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนของชาวพุทธตามหลักพุทธจิตวิทยา และศึกษาคำ สอนของนักปราชญ์ทางศาสนา สรุปว่าหลักธรรมของพระพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องราวของจิตวิทยา แทบทั้งสิ้นเพราะเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวยวจิตใจให้หายจากโรคทางจิต มนุษย์การดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นระบบ และระบบการดำรงชีวิตอยู่ดีของชีวิตนั้นต้องมองให้ครบทั้ง 3 ด้าน หรือ 3 องค์ประกอบ คือ 1) ชีวิตหรือตัวมนุษย์ 2) สังคม และ 3) สิ่งแวดล้อม การพัฒนามนุษย์ด้วย จิตวิทยานี้แหละ เป็นแกนหลักในการพัฒนามนุษย์ที่ดีทำให้มนุษย์ประสบผลสำเร็จในการดำรงชีวิต และการใช้จิตวิทยาก็สำเร็จอย่างแท้จริง เป็นตัวแรงจูงใจที่ดี เป็นการเกื้อกูลต่อชีวิตและสังคม พระพุทธศาสนาถือว่าจิตนั้นมีพลังในการควบคุมกาย สิ่งที่เป็นแรงจูงใจที่แท้จริง คือ ตัณหา มานะ ทิฐิ 3 ตัวนี้แหละที่เป็นแรงจูงใจ สำคัญอยู่เบื้องหลังความเป็นไปในสังคมนมนุษย์ ความต้องการ อำนาจ ทรัพย์ และยึดถือในลัทธินิยมอุดมการณ์ความเชื่อถือ ถึงแม้ว่าจิตวิทยาตะวันตกมีความคิด ต่างก็จริง แต่เน้นความสำคัญของประสบการณ์ส่วนบุคคล ในแง่ของประสบการณ์ที่เกิดขึ้นภายใน ของความคิด อารมณ์ หรือทัศนคติต่อโลกของบุคคลนั้นก็ตาม มีการเปรียบเทียบจิตวิทยา พระพุทธศาสนากับนักจิตวิทยาตะวันตก แต่ก็เป็นศึกษาหากระบวนการที่แท้จริง และมีนักจิตวิทยา บางท่านคัดค้านว่าการบำบัดของแนวความคิดจิตวิทยาตะวันตกนั้น ไม่อาจนำมาเปรียบเทียบกับพุทธ

จิตวิทยาทางพระพุทธศาสนาได้ เนื่องจากเกิดจากฐานความคิดคนละแบบ พุทธจิตวิทยาทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นแรงจูงใจในการฝึกอบรมมนุษย์ ให้ประสบผลสำเร็จในการดำรงชีวิต และจิตมั่นคงถาวร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาของชาวพุทธจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาของชาวพุทธ จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาของชาวพุทธจังหวัดบุรีรัมย์

วิธีการดำเนินการวิจัย

กระบวนการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนของชาวพุทธตามหลักพุทธจิตวิทยาเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มเป้าหมายได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยการเลือกแบบยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก (Purposeful Sampling) ในขนาดที่เพียงพอต่อการได้มาซึ่งข้อมูลสำคัญเชิงลึก ซึ่งกำหนดคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๓๒ รูป/คน ประกอบด้วยนักวิชาการด้านจิตวิทยา จำนวน ๓ รูป/คน นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน ๗ รูป/คน และผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางด้านจิตวิญญาณในชุมชน จำนวน ๒๒ รูป/คน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ ชาวพุทธในอำเภอกระสัง จำนวน 384 คน โดยการสุ่มอย่างง่ายด้วยตารางของ Krejcie and Morgan เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย คือ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ และแบบสอบถามที่เป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating scale) ๕ ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยน้อยที่สุด มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้การหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองของชาวพุทธตามหลักพุทธจิตวิทยา สรุปผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ศึกษาแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองตามแนวคิดจิตวิทยาและพระพุทธศาสนาของชาวพุทธ จังหวัดบุรีรัมย์

แรงจูงใจในการพัฒนาตนเองตามแนวคิดจิตวิทยาและพระพุทธศาสนาในจังหวัดบุรีรัมย์พบว่า การพัฒนาตนเองเพื่อการดำเนินการปรับปรุงเสริมสร้างความรู้ ความสามารถและทักษะในด้านต่างๆ เพื่อช่วยในการปฏิบัติงานที่ตนได้รับมอบหมาย มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาตนเองเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เกิดการตื่นรู้อยากเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา และพร้อมที่จะทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง

2. ระดับแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองตามหลักพุทธจิตวิทยาของชาวพุทธ จังหวัดบุรีรัมย์

ระดับแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองตามหลักพุทธจิตวิทยาของชาวพุทธจังหวัดบุรีรัมย์โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีการพัฒนาตนเองด้านศีลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.20$) รองลงมาคือการพัฒนาตนเองด้านสมาธิ ($\bar{x} = 4.19$) และด้านปัญญา ($\bar{x} = 4.03$) ตามลำดับ ระดับแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองตามหลักพุทธจิตวิทยาของชาวพุทธอำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านศีล พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยท่านมีความตั้งใจที่จะฝึกฝนตนเองให้ทันกับเหตุการณ์ต่างๆ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ท่านมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ด้านสมาธิ พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีท่านพัฒนาตนเองด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตลอดชีวิตมีค่าสูงสุด รองลงมาคือท่านรู้จักประยุกต์หลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาตนเอง และท่านใช้สติในการแก้ไขปัญหาอยู่เสมอ และด้านปัญญา พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีท่านมีความตั้งใจในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือท่านพัฒนาตนเองให้เชื่อมั่นในตนเอง

3. สังเคราะห์กระบวนการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองของชาวพุทธตามหลักพุทธจิตวิทยาของชาวพุทธ จังหวัดบุรีรัมย์

กระบวนการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองของชาวพุทธตามหลักพุทธจิตวิทยาของชาวพุทธจังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกออกเป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 รักษาศีล เป็นการพัฒนาตนเองในเบื้องต้นที่ต้องใช้อินทรีย์สังวรให้ถูกต้อง ทั้ง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ บนพื้นฐานของฉันทะและปัญญา เมื่ออุปเป็นกิจจะใช้เพื่อหาความรู้ หากอุปประโยชน์ใส่ตนเอง ก็จะก่อให้เกิดปัญหา ขั้นตอนที่ 2 คือทำสมาธิ แบ่งออกเป็น 2 ประการคือ 1) การพัฒนาคุณภาพจิต ได้แก่ คุณธรรมความดีงามต่างๆ

ให้เกิดมีขึ้น เช่น เมตตา กรุณา กตัญญูทศเวที การวะ หิริ โอตตปปะ ซึ่งหล่อเลี้ยงจิตใจองงาม และ เป็นพื้นฐานของพฤติกรรมที่ดีงาม และ 2) การพัฒนาสมรรถภาพจิต ได้แก่ ความสามารถ แข็งแรง มั่นคง มีประสิทธิภาพของจิต เช่น ฉันทะ (ความใฝ่รู้ ใฝ่ดี ใฝ่ทำ) ความเพียร (วิริยะ) ความขยัน (อุตสาหะ) ความอดทน (ขันติ) ระลึกนึกได้ทัน ตื่นตัว ควบคุมตนได้ (สติ) มั่นคง แน่วแน่ ไสสงบอยู่ ตัวของจิต (สมาธิ) มีความไม่ประมาท พร้อมทั้งจะใช้ปัญญา ขั้นตอนที่ 3 คือ ปัญญา มี กระบวนการพัฒนา คือ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ระดับรับฟังหรือศึกษาเล่าเรียน และรับ การถ่ายทอดศิลปวิทยา และข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาการรับรู้ ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง การพัฒนาการคิดพิจารณาวิจิจฉัย อย่างมีวิจารณ์ญาณ มีโยนิโสมนสิการ คือ รู้จักวิเคราะห์ แยกแยะ สืบสาวเหตุปัจจัย การรู้จักคิด และ หลลาดในวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย และสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงสร้างเป็นความรู้ ความคิดใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ความรู้แข็งแกร่งแห่งความจริงของโลกและชีวิต

อภิปรายผล

การเสนออภิปรายผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

แรงจูงใจในการพัฒนาตนตามแนวคิดจิตวิทยาและพระพุทธศาสนาในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า การพัฒนาตนเองเพื่อการดำเนินการปรับปรุงเสริมสร้างความรู้ ความสามารถและทักษะใน ด้านต่างๆ เพื่อช่วยในการปฏิบัติงานที่ตนได้รับมอบหมาย มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาตนเอง เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา และพร้อมที่จะทันต่อกระแสการ เปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับ Phramaha Burana Chatametho (Phonok) (2000) พบว่ากระบวนการ เรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากรับจำคิดรู้อารมณ์ทั้งหลายทางสื่อภายใน 6 ประการเท่านั้นนอกจากนี้แล้ว ไม่มีเหตุเกิดต่างกันอยู่ที่ว่าอารมณ์ที่รับเข้ามานั้นผู้รับรู้จักแยกแยะผิดถูกชั่วดีได้มาน้อยเพียงใดเพราะ ปัจจัยที่ทำให้แยกแยะนั้นมีมากและส่วนมากเป็นปัจจัยหลอกทำให้หลงผิดได้ง่ายมนุษย์โดยส่วนมาก จึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสื่อผลพวงที่ได้รับรู้จากสื่อจึงครองมนุษย์ไม่ให้เกิดการพัฒนาได้เต็มที่ทั้ง ที่เครื่องมือพัฒนามนุษย์ก็คือ “สื่อ” นั่นเอง Wanaphoot (1996) พบว่า พื้นฐานของแนวคิดจิตวิทยา เชิงรู้คิดและแนวคิดผ่านตัวตน โดยเชื่อว่าจิตมีอยู่จริง แต่ปรากฏอยู่เป็นขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ ตลอดเวลา ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมทางจิตและกาย จึงเป็นภาวะของผลการทำงานประสานกัน อย่างผสมต่อเนื่อง รูปแบบของแนวคิดพุทธจิตวิทยาทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า จิตวิทยาขั้น 5

ประกอบด้วย 1) การรับรู้ คือ อายตนะภายใน และอายตนะภายนอกทั้ง 6 2) อารมณ์ การคิด การจำ และความรู้สึกตัว คือ เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ 3) การเรียนรู้ คือ ปฏิจ্ঞสมุปบาท (เหตุ – ปัจจัย) 4) การมีอิสระทางจิต คือ ชีวิตที่ดี 2 ระดับ คือ ระดับโลกีย์ธรรม และระดับโลกุตระธรรม และ Watthanaboot (2012) พบว่า

1. สภาพการนำพุทธญาณวิทยา (ไตรสิกขา) ในการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรมหาชน พบว่า บุคลากรกลุ่มตัวอย่างมีระดับความเข้าใจและระดับการประยุกต์ใช้พุทธญาณวิทยา (ไตรสิกขา) ในมิติของศีล 5 อยู่ในระดับมาก ส่วนระดับความเข้าใจและระดับการประยุกต์ใช้พุทธญาณวิทยา (ไตรสิกขา) ในมิติของศีล 8 สมาธิ และปัญญา อยู่ในระดับน้อย

2. การบูรณาการระหว่างพุทธญาณวิทยาและตัวแบบ KSM ในการสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรมหาชน พบว่า หากองค์กรระดับมหาชน มีหลักการบริหารโดยใช้ตัวแบบบูรณาการพุทธญาณวิทยาและตัวแบบ KSM ในการสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรเอกชนในมิติของความมุ่งมั่น การทำงานหนัก การมองอนาคตเด่นชัด ความรับผิดชอบ การประสานงาน การมีจิตนวัตกรรมการความชำนาญ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย และการจัดการที่ดี ท้นกาลมีกำไรสูงจะมีแนวโน้มส่งผลให้การพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรศึกษาสูงขึ้นด้วย และจากขั้นตอนที่ 1 ในการศึกษาสภาพการนำพุทธญาณวิทยา (ไตรสิกขา) ในการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรมหาชน สามารถสรุปองค์ประกอบที่สามารถนำมาพัฒนาตัวแบบการบูรณาการพุทธญาณวิทยา เพื่อสร้างและการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรมหาชน ประกอบด้วย ศีล 5 ทุกข์ นิโรธ ความมุ่งมั่น การทำงานหนัก การมองอนาคตเด่นชัด ความรับผิดชอบ การประสานงาน การมีจิตนวัตกรรมการความชำนาญ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย และการจัดการที่ดี

3. สัมฤทธิ์ผลของการประเมินการนำตัวแบบที่ได้จากการบูรณาการระหว่างพุทธญาณวิทยาและตัวแบบ KSM เพื่อสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรมหาชน พบว่า การสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธญาณวิทยา (ไตรสิกขา) และตัวแบบ KSM เป็นวิธีการพัฒนาคนตามแนวทางของพรพุทธศาสนา ซึ่งมี 2 วิธีคือ วิธีการไตรสิกขา และวิธีการภavana ที่จะก่อให้เกิดการสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ของแต่ละองค์กร เพื่อที่จะผลักดันให้องค์กรเกิดการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมจนก่อให้เกิดลักษณะของบุคลากรที่เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

ระดับแรงจูงใจในการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาของชาวพุทธจังหวัดบุรีรัมย์โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีการพัฒนาตนด้านศีลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.20$) รองลงมาคือการพัฒนา

ตนด้านสมาธิ ($\bar{x} = 4.19$) และด้านปัญญา ($\bar{x} = 4.03$) ตามลำดับ ระดับแรงจูงใจในการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาของชาวพุทธอำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านศีล พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยท่านมีความตั้งใจที่จะฝึกฝนตนเองให้ทันกับเหตุการณ์ต่างๆ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ท่านมีความเสียดสละเพื่อส่วนร่วม ด้านสมาธิ พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีท่านพัฒนาตนด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตลอดชีวิตมีค่าสูงสุด รองลงมาคือท่านรู้จักประยุกต์หลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาตน และท่านใช้สติในการแก้ไขปัญหาอยู่เสมอ และด้านปัญญา พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีท่านมีความตั้งใจในการพัฒนาตนอยู่เสมอมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือท่านพัฒนาตนให้เชื่อมั่นในตนเอง สอดคล้องกับ วันชัย สุขตาม พบว่า

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม พบว่า เป็นแนวคิดที่สามารถผลักดันให้ทุนมนุษย์ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งผลลัพธ์และผลประโยชน์จะออกมาเป็นที่น่าพอใจ ด้วยการศึกษ การฝึกอบรม โดยใช้หลักทางศาสนาเข้าไปประยุกต์ใช้ อันได้แก่ หลักพุทธธรรม ภาวนา 4 ไตรสิกขา การใช้หลักสัจปรีสธรรม 7 จริต 6 รวมทั้งการพิจารณากลุ่มผู้รับเข้าการพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยการมองหลักการต่างๆ จากบัว 4 เหล่า อันเป็นการพิจารณาคณสมบัติในการเรียนรู้ของบุคคลทางพุทธศาสนา

2. หลักการพัฒนาทุนมนุษย์และผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการพัฒนาทุนมนุษย์พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธจะต้องเป็นการพัฒนาที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบริบทของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองซึ่งกระแสโลกาภิวัตน์รวมทั้งเทคโนโลยีต่างๆ ก็เข้ามามีอิทธิพลต่อทั้งภาคเอกชน ภาครัฐและภาคการศึกษา อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งในทางบริหารทั่วไปก็จะเป็นไปตามกลไกของทฤษฎีระบบซึ่งนักพัฒนาทุนมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์จะต้องนำการวางแผนพัฒนาทุนมนุษย์ทั้งระดับกว้าง อันได้แก่ ระดับองค์กรและระดับบุคคล โดยเมื่อองค์กรมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธการพิจารณาจะแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ การพัฒนาระดับองค์กร(Organizational Development) และการพัฒนาในระดับบุคคล (Individual Development)

3. แนวทางและวิธีการพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นสามารถแบ่งได้ 2 ระดับ คือ ระดับที่ 1 กระบวนทัศน์ในการจัดการเพื่อพัฒนาให้อยู่ในระดับโลกิยธรรม ตามผลการวิจัยอันได้แก่ การพัฒนาด้วย ITUK ดังนี้ I คือ Intelligence awareness การตระหนักรู้และคิดแบบทั่วถึงอย่างชาญฉลาด T คือ Think การคิดแบบถูกต้องอันเป็นสัมมาทิฐิ U คือ Understand การเข้าใจปัญหาอย่างถ่องแท้ และ K คือ Knowledge

เป็นการค้นหาความจริงด้วยปัญญา และระดับที่ 2 กระบวนทัศน์ในการจัดการเพื่อพัฒนาให้อยู่ในระดับโลกุตระธรรม พุทธวิธีในการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายที่จะจัดการคนให้เป็นทั้งคนเก่งและคนดี (วิชาจรณสัมปันโน) กระบวนทัศน์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ จะมีค่านิยมตามที่พุทธธรรมกำหนดกล่าวคือการมีชีวิตอันประเสริฐ มีปัญญารู้ความจริงตามความเป็นจริง พัฒนาตนเองให้มีภพภูมิที่ดีกว่าเดิม ตามผลการวิจัยคือ LETS อันได้แก่ L คือ Learning เป็นการให้การเรียนรู้แก่บุคคล E คือ Experience เป็นการให้บุคคลสังสรรค์กันก่อนให้เกิดประสบการณ์ T คือ Training เป็นการฝึกอบรมบุคคลเพื่อก่อให้เกิดความรู้ทั้งในงานและนอกรงาน และ S คือ Seminar เป็นการเติมเต็มความรู้ให้บุคคลที่จะก่อให้เกิดความรู้เพิ่มขึ้น โดยมีจุดประสงค์ในการพัฒนาเพื่อพัฒนาตนเองจากสภาพของปุถุชนซึ่งมีวิชาครอบงำอยู่สู่อริยบุคคลสำหรับผลลัพธ์การพัฒนาสูงสุดที่จะได้คือการสู่ภาวะนิพพาน พุทธธรรมมีหลักการที่ครอบคลุมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม (การพัฒนาศีล) การพัฒนาจิตใจให้มีสุขภาพจิตที่ดี มีสมรรถภาพจิตสูงขึ้น จิตมีคุณภาพมากขึ้น (การพัฒนาสมาธิ) และพัฒนาไปสู่ระดับการเข้าถึงสังขารม (การพัฒนาปัญญา) และสอดคล้องกับ ฌาน ตรรกวิจารณ์ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธจะมีพุทธธรรมเป็นฐานคิดในการพัฒนา โดยมีพุทธเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีระบบ ทฤษฎีจิตวิทยา การเรียนรู้และอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนา โดยมีเป้าหมายการพัฒนา 2 ระดับ คือ ระดับโลกียธรรม และระดับโลกุตระธรรม ส่วนปรัชญาในการพัฒนานั้นตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า มนุษย์สามารถพัฒนาได้ พุทธธรรมมีเป้าหมายที่การพัฒนาปรับปรุงมนุษย์ ใช้ปัญหาของมนุษย์ คือ “ทุกข์” เป็นตัวตั้งใช้หลักธรรม อริยสัจ 4 เป็นหลักคิดในการพัฒนา และมีการคิดเชิงระบบ สำหรับเป้าหมายในการพัฒนานั้นจะมีสามประการ คือ (1) ทำให้มนุษย์มีความรู้ความสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีมีประสิทธิภาพ (2) มีจริยธรรมคุณธรรมในการดำรงชีวิต และ (3) พัฒนาไปสู่ระดับสูงสุด คือ การพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง สู่ภาวะนิพพานหรือนิโรธ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ มี 3 องค์ประกอบการพัฒนา คือ การพัฒนาระดับบุคคล ระดับกลุ่มและการพัฒนาในระดับองค์การ เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพุทธมีปฏิสัมพันธ์กับบริบทจึงทำให้องค์การที่เป็นระบบใหญ่ต้องมีเป้าหมายขององค์การที่เศรษฐกิจแบบพอเพียง มีพุทธเศรษฐศาสตร์เป็นแนวทางของระบบเศรษฐกิจ มีกระบวนทัศน์การพัฒนาที่ประกอบด้วยกระบวนทัศน์การพัฒนาเพื่อผลงาน กระบวนทัศน์การพัฒนาเพื่อการเรียนรู้ กระบวนทัศน์การพัฒนาโลกียธรรมและกระบวนทัศน์พัฒนาในระดับโลกุตระธรรม การ

พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับบุคคล และระดับองค์กรจะมีตัวแบบในการพัฒนา ซึ่งสามารถใช้เป็นกระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธได้ด้วย

กระบวนการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองของชาวพุทธตามหลักพุทธจิตวิทยาของชาวพุทธจังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกออกเป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 คือ เป็นการพัฒนาตนในเบื้องต้นที่ต้องใช้อันตรียสังวรให้ถูกต้อง ทั้ง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ บนพื้นฐานของฉันทะและปัญญา เมื่อคุณฟังเป็นก็จะใช้เพื่อหาความรู้ หากคุณประโยชน์ใส่ตนเอง ก็จะก่อให้เกิดปัญญา ได้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ขั้นตอนที่ 2 คือสมาธิ แบ่งออกเป็น 2 ประการคือ 1) การพัฒนาคุณภาพจิต ได้แก่ คุณธรรม ความดีงามต่างๆ ให้เกิดมีขึ้น เช่น เมตตา กรุณา กตัญญูกตเวที การระหิโรตตปปะ ซึ่งหล่อเลี้ยงจิตใจองกาม และเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมที่ดีงาม และ 2) การพัฒนาสมรรถภาพจิต ได้แก่ ความสามารถ เข้มแข็ง มั่นคง มีประสิทธิภาพของจิต เช่น ฉันทะ (ความใฝ่รู้ ใฝ่ดี ใฝ่ทำ) ความเพียร (วิริยะ) ความขยัน (อุตสาหะ) ความอดทน (ขันติ) ระลึกนึกได้ทัน ตื่นตัว ควบคุมตนได้ (สติ) มั่นคง แน่วแน่ ไสสงบอยู่ตัวของจิต (สมาธิ) มีความไม่ประมาท พร้อมทั้งจะใช้ปัญญา ขั้นตอนที่ 3 คือ ด้านปัญญา มีกระบวนการพัฒนา คือ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สดับตรับฟังหรือศึกษาเล่าเรียน และรับการถ่ายทอดศิลปวิทยา และข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาการรับรู้ ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง การพัฒนาการคิดพิจารณาวิจิจฉัย อย่างมีวิจรรย์ญาณ มิโยนิโสมนสิการ คือ รู้จักวิเคราะห์ แยกแยะ สืบสาวเหตุปัจจัย การรู้จักคิด และฉลาดในวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย และสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงสร้างเป็นความรู้ ความคิดใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ความรู้แจ้งแห่งความจริงของโลกและชีวิต สอดคล้องกับ ฉาน ตรรกวิจรรย์

พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธจะมีพุทธธรรมเป็นฐานคิดในการพัฒนา โดยมีพุทธเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีระบบ ทฤษฎีจิตวิทยา การเรียนรู้และอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนา โดยมีเป้าหมายการพัฒนา 2 ระดับ คือ ระดับโลกียธรรม และระดับโลกุตระธรรม ส่วนปรัชญาในการพัฒนานั้นตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า มนุษย์สามารถพัฒนาได้ พุทธธรรมมีเป้าหมายที่การพัฒนาปรับปรุงมนุษย์ ใช้ปัญหาของมนุษย์ คือ “ทุกข์” เป็นตัวตั้งใช้หลักธรรมอริยสัจ 4 เป็นหลักคิดในการพัฒนา และมีการคิดเชิงระบบ สำหรับเป้าหมายในการพัฒนานั้นจะมีสามประการ คือ (1) ทำให้มนุษย์มีความรู้ความสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีมีประสิทธิภาพ (2) มี

จริยธรรมคุณธรรมในการดำรงชีวิต และ (3) พัฒนาไปสู่ระดับสูงสุด คือ การพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง ผู้ภาวะนิพพานหรือนิโรธ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ มี 3 องค์ประกอบการพัฒนา คือ

การพัฒนาระดับบุคคล ระดับกลุ่มและการพัฒนาในระดับองค์การ เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพุทธมีปฏิสัมพันธ์กับบริบทจึงทำให้องค์การที่เป็นระบบใหญ่ต้องมีเป้าหมายขององค์การที่เศรษฐกิจแบบพอเพียง มีพุทธเศรษฐศาสตร์เป็นแนวทางของระบบเศรษฐกิจ มีกระบวนการพัฒนาที่ประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาเพื่อผลงาน กระบวนการพัฒนาเพื่อการเรียนรู้ กระบวนการพัฒนาโลกียธรรมและกระบวนการพัฒนา

พัฒนาระดับโลกุตระธรรม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับบุคคล และระดับองค์การจะมีตัวแบบในการพัฒนา ซึ่งสามารถใช้เป็นกระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธได้ด้วย โดยสรุปเนื้อความที่เกี่ยวข้องได้ว่าสาเหตุที่ทำให้มนุษย์ที่แสดงออกซึ่งพฤติกรรมนั้นเกิดจากกิเลสหรือตัณหาซึ่งอยู่ในจิตของมนุษย์อันจะผลักดันให้มนุษย์เกิดความต้องการความปรารถนา จึงกระทำการ (แสดงพฤติกรรม) ต่างๆออกมาตามแรงผลักดันของกุศลเจตสิกและอกุศลเจตสิกเมื่อบุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมด้านใดด้านหนึ่งย่อมมีผลแห่งพฤติกรรมนั้นและผลนั้นย่อมมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตบุคคลในชาตินี้ (ปัจจุบัน) และชาติหน้า (อนาคต) การกระทำของมนุษย์เป็นมรรคาที่จะนำไปสู่สุคติและทุกติการกระทำดีย่อมมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตที่เป็นความสุขการกระทำที่เป็นความชั่วย่อมมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตที่เป็นความทุกข์พุทธปรัชญาเถรวาทให้ความสำคัญต่อการกระทำที่เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์โดยดำเนินตามหลักของมัชฌิมาปฏิปทาเพื่อความไม่เกิดอีกต่อไป และวันชัย สุขตาม ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธในยุคโลกาภิวัตน์” ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม พบว่า เป็นแนวคิดที่สามารถผลักดันให้ทุนมนุษย์ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งผลลัพธ์และผลประโยชน์จะออกมาเป็นที่น่าพอใจ ด้วยการศึกษา การฝึกอบรม โดยใช้หลักทางศาสนาเข้าไปประยุกต์ใช้ อัน ได้แก่ หลักพุทธธรรม ภาวนา 4 ไตรสิกขา การใช้หลักสัปปริสธรรม 7 จริต 6 รวมทั้งการพิจารณากลุ่มผู้รับเข้าการพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยการมองหลักการต่างๆ จากบัว 4 เหล่า อันเป็นการพิจารณาคณสมบัติในการเรียนรู้ของบุคคลทางพุทธศาสนา

2. หลักการพัฒนาทุนมนุษย์และผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการพัฒนาทุนมนุษย์พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธจะต้องเป็นการพัฒนาที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบริบทของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองซึ่งกระแสโลกาภิวัตน์รวมทั้งเทคโนโลยีต่างๆ ก็

เข้ามามีอิทธิพลต่อทั้งภาคเอกชน ภาครัฐและภาคการศึกษา อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งในทางบริหารทั่วไปก็จะเป็นไปตามกลไกของทฤษฎีระบบซึ่งนักพัฒนาทุนมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์จะต้องนำการวางแผนพัฒนาทุนมนุษย์ทั้งระดับกว้าง อันได้แก่ ระดับองค์กรและระดับบุคคล โดยเมื่อองค์กรมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธการพิจารณาจะแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ การพัฒนาระดับองค์กร (Organizational Development) และการพัฒนาในระดับบุคคล (Individual Development)

3. แนวทางและวิธีการพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นสามารถแบ่งได้ 2 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ครอบคลุมทัศนในการจัดการเพื่อพัฒนาให้อยู่ในระดับโลกิยธรรม ตามผลการวิจัยอันได้แก่ การพัฒนาด้วย ITUK ดังนี้ I คือ Intelligence awareness การตระหนักรู้และคิดแบบทั่วถึงอย่างชาญฉลาด T คือ Think การคิดแบบถูกต้องอันเป็นสัมมาทิฐิ U คือ Understand การเข้าใจปัญหาอย่างถ่องแท้ และ K คือ Knowledge เป็นการค้นหาคำความจริงด้วยปัญญา และระดับที่ 2 ครอบคลุมทัศนในการจัดการเพื่อพัฒนาให้อยู่ในระดับโลกุตตรธรรม พุทธวิธีในการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายที่จะจัดการคนให้เป็นทั้งคนเก่งและคนดี (วิชชาจรณสัมปันโน) ครอบคลุมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ จะมีค่านิยมตามที่พุทธธรรมกำหนดกล่าวคือการมีชีวิตอันประเสริฐ มีปัญญา รู้ความจริงตามความเป็นจริง พัฒนาตนเองให้มีภพภูมิที่ดีกว่าเดิม ตามผลการวิจัยคือ LETS อันได้แก่ L คือ Learning เป็นการให้การเรียนรู้แก่บุคคล E คือ Experience เป็นการให้บุคคลตั้งสมถะจนก่อให้เกิดประสบการณ์ T คือ Training เป็นการฝึกอบรมบุคคลเพื่อก่อให้เกิดความรู้ทั้งในงานและนอกรงาน และ S คือ Seminar เป็นการเติมเต็มความรู้ให้บุคคลที่จะก่อให้เกิดความรู้เพิ่มขึ้น โดยมีจุดประสงค์ในการพัฒนาเพื่อพัฒนาตนเองจากสภาพของปุถุชนซึ่งมีอวิชชาครอบงำอยู่สู่อริยบุคคลสำหรับผลลัพธ์การพัฒนาสูงสุดที่จะได้คือการสู่ภาวะนิพพาน พุทธธรรมมีหลักการที่ครอบคลุมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม (การพัฒนาศีล) การพัฒนาจิตใจให้มีสุขภาพจิตที่ดี มีสมรรถภาพจิตสูงขึ้น จิตมีคุณภาพมากขึ้น (การพัฒนาสมาธิ) และพัฒนาไปสู่ระดับการเข้าถึงสังขารม (การพัฒนาปัญญา)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) รัฐบาลควรให้การสนับสนุนในการกำหนดนโยบายให้เอื้อต่อกระบวนการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนของชาวพุทธตามหลักพุทธจิตวิทยาของชาวพุทธอำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์อยู่เพื่อให้เกิดความสุขอย่างยั่งยืน

2) ควรมีการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนกระบวนการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนของชาวพุทธตามหลักพุทธจิตวิทยาของชาวพุทธอำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

3) รัฐบาลควรจัดงบประมาณช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมกระบวนการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนของชาวพุทธตามหลักพุทธจิตวิทยาของชาวพุทธอำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ให้แก่ชาวพุทธที่มีมาตรฐาน นอกเหนือจากเงินบริจาคภาคเอกชน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษากระบวนการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา ซึ่งแบบสอบถามต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่จะเป็นตัวชี้วัด การสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนได้จริง นอกจากนี้ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาแบบสอบถามต่อไปทั้งในด้านข้อคำถาม หรือแม้แต่การพัฒนาแบบสอบถามตามองค์ประกอบด้านอื่นๆ

2) ผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยในเชิงปริมาณและการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ทราบปัจจัยในกระบวนการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนและนำผลการวิจัยไปวิเคราะห์เพื่อพัฒนาระดับการพัฒนาตนต่อไป

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาแรงจูงใจในการพัฒนาตนแบบบูรณาการองค์รวม

2) ควรศึกษานวัตกรรมเสริมสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนแบบพุทธจิตวิทยา

3) ควรศึกษาศูนย์เสริมสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนแบบพุทธจิตวิทยาในศตวรรษ

เอกสารอ้างอิง

ฉาน ธรรมวิจารณ์. (2550). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บุษกร วัฒนบุตร. (2555). *การนำพุทธญาณวิทยา (ไตรสิกขา) และตัวแบบ KSM เพื่อสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรมหาชน*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

พระมหาบูรณะ ชาตเมโธ (โพธิ์นอก). (2543). *การศึกษาอิทธิพลของอายตนะ (สื่อ) ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาพิเชษฐ ชีรวีโส (ดอกกรัก). (2534). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องกรรมและสังสารวัฏในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2544). *การศึกษากับการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม จำกัด.

_____. (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2549). *พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

_____. (2552). *พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ)* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

_____. (2538). *พุทธธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภรณ์ วนะภูติ. (2539). *มโนทัศน์พื้นฐานของแนวคิดเชิงจิตวิทยาในพระพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วันชัย สุขตาม. (2555). *การพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธในยุคโลกาภิวัตน์*. รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

Translated Thai References

- Boosakorn Watthanaboot. (2012). *Taking of Buddhist epistemology (the Threefold Training) and KSM model to create and develop human in Public organizations*. Doctor of Public Administration Thesis. Graduate School: Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage.
- Chan Takkawijarn. (2007). *Human resource development in Buddhism*. Doctor of Philosophy Thesis. Graduate School. Ramkhamhaeng University.
- Phramaha Burana Chatametho (Phonok). (2000). *A study of the influence of bases (media) on the development quality of life*. Master of Arts Thesis. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phramaha Phichet Theerawangso (Dokrak). 1991. *Analytical study of Karma and transcendence in Theravada Buddhist Philosophy influence of Thai Buddhists life at present*. Master of Arts Thesis. Graduate School; Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2001). *Study and research* (2nd ed.) Bangkok: Buddhadhamma Foundation Publishing Co., Ltd.
- _____. (2003). *Dictionary of Buddhism* (12th ed.) Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Publishing House.
- _____. (2006). *Buddhism develops people and society* (6th ed.). Bangkok: Sahadhammika.
- _____. (2009). *Buddhadhamma (Revised and expanded)* (15th ed.) Bangkok: Sahadhammika Publishing Co., Ltd.
- _____. (1995). *Buddhadhamma* (6th ed.) Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Publishing House.
- Pharaneewanaphoot. (1996). *Basic concepts of psychological concepts in Buddhism*. Doctor of Philosophy Thesis. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Wanchai Suktam. (2012). *Human development of Buddhist way in globalization*. Doctor of Public Administration Thesis. Graduate School: Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage.

ผู้เขียน

พระครูรัตนญาณวิมล (มนตรี รัตนญาโณ)

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พุทธจิตวิทยา) คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โทรศัพท์: 0811861349 อีเมลล์: ekbudhistpsycho@gmail.com

Author

PhrakruRattanayanavimol (Montree Rattanyano)

Ph.D. in Buddhist Psychology Faculty of Humanities, MCU

Tel.: 0811861349, E - mail: ekbudhistpsycho@gmail.com